

ΕΝΩ ΦΕΥΓΕΙ ΤΟ ΓΕΜΑΤΟ ΔΟΚΙΜΑΣΙΕΣ 2008
ΚΑΙ ΞΗΜΕΡΩΝΕΙ ΤΟ 2009 ΤΩΝ ΜΕΓΑΛΩΝ ΠΡΟΣΔΟΚΙΩΝ

ΑΣ ΑΝΑΦΕΡΘΟΥΜΕ ΣΕ ΚΑΠΟΙΑ ΑΠΟ ΤΑ ΠΟΛΛΑ ΠΡΩΤΟΧΡΟΝΙΑΤΙΚΑ ΕΘΙΜΑ

Όλα προέρχονται από το μακρινό παρελθόν, έχουν τον δικό τους συμβολικό χαρακτήρα και ιδιαίτερη σημασία για τους Έλληνες

ΜΕ ΚΑΤΑΝΥΞΗ και θρησκευτική ευλάβεια γιορτάστηκαν κι εφέτος τα Χριστούγεννα σ' ολόκληρη την Ελλάδα, ενώ οι πάντες ήταν αδύνατο να ξεχάσουν το συγκλονιστικό χαμό του άτυχου μαθητή Αλέξη στην Αθήνα και παράλληλα υπέφεραν από τα γνωστά «παρετρίγυδα», που είχαν ως πρωταγωνιστές αδιάτακτους, θλιβερούς και αποδοκιμασθέντες απ' όλους αναρχικούς και μασκοφόρους. Αυτούς που έδρασαν ανθελληνικά, αντιχριστιανικά και αντιλαϊκά όχι μόνο στην πρωτεύουσα αλλά και σε άλλες πόλεις της χώρας μας, καίγοντας ελληνικές σημαίες, βεβηλώνοντας την Αγία Φάτνη της Θείας Γέννησης του Χριστού, καίγοντας κτίρια και τα καταστήματα άτυχων και εντελώς απροστάτευτων συνασθρώνων μας.

ΑΜΑ σε ξεχάσουμε για λίγο όλα αυτά τα δυσάρεστα και σε αναφερθούμε σε κάποια από τα πολλά πρωτοχρονιατικά έθιμα, που κάθε χρόνο, ενώ έρχεται το Νέο Έτος, χαρίζουν μια ξεχωριστή εορταστική νότα, με μοναδικές στιγμές, σε μικρούς και μεγάλους.

Κάθε πόλη, αλλά κυρίως κάθε χωριό της Ελλάδος, τηρεί κατά τη διάρκεια των μεγάλων εορτών του τέλους κάθε χρονιάς, από τα Χριστούγεννα μέχρι την Πρωτοχρονιά, τα δικά του έθιμα, που προέρχονται από τα βέθη των αιώνων. Έθιμα που έχουν τον δικό τους χαρακτήρα και ιδιαίτερη σημασία. Η Πρωτοχρονιά, όπως και τα Χριστούγεννα, είναι κατ' εξοχήν συμβολική γιορτή. Γι' αυτό συνοδεύεται από ένα πλήθος εθίμων, από τα οποία όμως μόνο πολύ λίγα θα αναφέρουμε, λόγω έλλειψης χώρου της στήλης. Αλλά πριν προχωρήσουμε στην καταγραφή τους, θα σας εκφράσουμε τις καλύτερες ευχές μας για υγεία, επιτυχία σε όλες τις επιδιώξεις σας και κάθε ευτυχία το 2009. Ταυτόχρονα ευχόμαστε: η γαλήνη, η πρόοδος, η κοινωνική δικαιοσύνη και η ευημερία να χαρακτηρίζουν την πατρίδα μας από την αρχή μέχρι το τέλος της νέας χρονιάς, αλλά και γενικά στο μέλλον, για το καλό όλων μας.

Η ΠΡΩΤΟΧΡΟΝΙΑ, όπως και τα Χριστούγεννα, δεν είναι μόνο μια στενή οικογενειακή γιορτή. Συγγενείς και φίλοι ανταμώνουν, για μια ακόμη φορά, και γιορτάζουν όλοι μαζί τον ερχομό του Νέου Έτους σε μια χαρούμενη ατμόσφαιρα. Και είναι τόσο μεγάλη η χαρά των εορταζόντων, που την εκδηλώνουν ανταλλάσσοντας δώρα με πιο συνηθισμένα τα δώρα των νουνών στους βαφτιστικούς τους, ενώ σε πολλές περιοχές είναι καθιερωμένο η κάθε νύφη να κάνει δώρο στην πεθερά της και η πεθερά στη νύφη. Έτσι, για παράδειγμα, στην Κάρπαθο οι νύφες δωρίζουν στην πεθερά τους μια πλουμιστή κούρλα κι εκείνη με τη σειρά της ανταποδίδει. Συνήθίζονται, επίσης, οι χοροί και τα παιχνίδια, κατά προτίμηση η τράπουλα (κυρίως το λε-

γόμενο «τριάντα ένα», ενώ σερβίρεται κρασί και άλλα τοπικά ποτά).

Έτσι, μέσα στη γλυκιά θάλιωρή της χαρούμενης οικογενειακής εστίας περνά η Πρωτοχρονιά, ενώ κατά τη διάρκεια της τα παιδιά κάθε οικογένειας, αλλά και όλων των συγγενών και φίλων που συνηγορούν στο σπίτι της, παίζουν κοντά στο αναμμένο τζάκι με τα δώρα που τους χάρισαν οι γονείς τους και άλλοι παρευρισκόμενοι. Παράλληλα συζητούν για τις «εισπράξεις» τους από τα κάλαντα που έψαξαν την παραμονή της Πρωτοχρονιάς και για τις εμπειρίες τους από τις επισκέψεις που πραγματοποίησαν για να «τα

σε κάθε βρύση, ευγνωμονώντας την γιατί όλη την προηγούμενη χρονιά τους πρόσφερε το νερό της, γεμίζουν απ' αυτή τις στήμες τους κι επιστρέφουν τραγουδώντας τα πρωτοχρονιατικά κάλαντα στο σπίτι.

Σ' ΕΝΑ ανάγνωσμα του Γιώργου Βλάχου, που αντλεί τις πληροφορίες του κυρίως από το βιβλίο του Γεωργίου Α. Μέγα «Ελληνικές γιορτές και έθιμα της λαϊκής λατρείας» (Εκδόσεις Οδυσσέας ΕΠΕ) και από το βιβλίο της Αικατερίνης Τσοκάνη - Καρβέλη «Λαογραφικό ημερολόγιο - Οι δώδεκα μήνες και τα έθιμά τους» (Εκδόσεις Πατάκη), τονίζονται - μεταξύ άλλων - τα ακό-

κά καυσόξυλα συμβολίζουν τη γυναίκα του.

Όμως η συνέχεια είναι λίγο μακάβρια και οπωσδήποτε δεν ταιριάζει στη χαρούμενη διάθεση των εορταστικών ημερών και κυρίως της Πρωτοχρονιάς, που είναι μια μέρα αισιοδοξίας και μεγάλων προσδοκιών για το Νέο Έτος που αρχίζει με τον ερχομό της: Σύμφωνα με το έθιμο, αν πρώτο από τα δύο έθιμα που τοποθετήθηκαν μαζί στο τζάκι καεί ο πλάτανος, το έλατο ή το πεύκο, αυτό σημαίνει ότι πρώτος θα πεθάνει ο άντρας τη χρονιά που έρχεται. Αν αντίθετα καεί πρώτο το έθιμο που έχει θηλυκό όνομα, τότε πρώτη θα πεθάνει η γυναίκα. Εννοείται, ότι η μαντική αυτή «πρόβλεψη» του πρωτοχρονιατικού τζακιού ισχύει μόνο για ένα χρόνο, γιατί με τον ερχομό του επόμενου χρόνου «αλλάζουν και τα χαρτιά της μοίρας» και πρέπει να γίνει η καθιερωμένη «πρόβλεψη» με άλλα κούτσουρα.

Εξυπακούεται ότι κανένα από τα ζευγάρια που... καίγονται σαν κούτσουρα στο αναμμένο τζάκι δεν πιστεύει στο παράξено αυτό έθιμο, αλλά το διατηρούν για να πειράζονται τα αντρούνα μεταξύ τους για το ποιος από τους δύο θα ζήσει περισσότερο. Και λέγεται, ότι οι παμπόνηρες γυναίκες διαλέγουν τα χοντρά, χλωρά και γι' αυτό δυσκολόκαυτα «θηλυκά» κούτσουρα για την πρωτοχρονιατική φωτιά, ενώ αυτά που εκπροσωπούν τους άντρες φροντίζουν να είναι πιο ψιλά και ξερά, για να καίγονται πιο γρήγορα...

ΣΕ ΠΟΛΛΑ διαμερίσματα της χώρας, το πρώτο παιδί που θα χτυπήσει την πόρτα για να πει τα κάλαντα κάνει και το πρώτο «καλό ποδαρικό» για το σπίτι που επισκέπτεται. Γι' αυτό, οι νοικοκυραίοι το υποδέχονται με χαρά και το βάζον ν' ανακατέψει τη φωτιά μ' ένα έθιμο και μετά να ευημερήσει το Νέο Έτος να φέρει στο σπίτι «πουλιά, κατσίκια, αρνιά και γρόσια».

Στο Καπαδόκι της Κρήτης, για να πει καλά ο χρόνος που έρχεται, βάζουν ένα βόδι μέσα στο σπίτι για να κάνει ποδαρικό και το αφήνουν εκεί μέχρι ότου... κατουρησει! Το βόδι λένε ότι είναι ευλογημένο ζώο και γι' αυτό η είσοδος αλλά και η... «ανακούφιση» του μέσα στο σπίτι εγγυάται μια καλή χρονιά.

Σε άλλα χωριά που βρίσκονται στην ορεινή Ευραπτία, οι κάτοικοι τους σπάζουν τους πάγονους στις στέρες, όπου τη μη χειμωνιάτικη περίοδο μαζεύουν νερό για το πότισμα των χωραφιών τους που είναι αναγκαίο για τις καλλιέργειες. Μετά τις ξαναγεμίζουν με νερό και ρίχνουν μέσα σ' αυτό κόκκους σπαριού, καλαμποκιού, ρεβύθια, φακές αλλά και κάστανα, καρύδια και φουντούκια, ψέλνοντας τα πρωτοχρονιατικά κάλαντα. Ακολούθως, «ανοίγουν» τις στέρες και τις αδειάζουν βιαστικά για να μην παγώσει το νερό, ευχόμενοι «καλή καρποφορία» και «καλές σοδειές το Νέο Έτος».

Πολλά και εντυπωσιακά είναι τα έθιμα της Πρωτοχρονιάς, αλλά ο παιδικές καρδιές δονούνται ιδιαίτερα από τον ερχομό του Αι-Βασίλη, που τον περιμένουν με λυχάτρα για να τους φέρει τα θαυμάσια δώρα του.

πουν» στα διάφορα «αρχοντικά» και άλλα σπίτια.

ΚΑΘΩΣ μας πληροφορεί ο Βασ. Γδοντέλης στα «Αιολικά Γράμματα» (αφιέρωμα στη Βατούσα της Λέσβου, τ. 97-98), τα πρωτοχρονιατικά κάλαντα ψάλλονται στο λεσβιακό αυτό χωριό ανήμερα της Πρωτοχρονιάς, μετά την απόλυση της εκκλησίας. Τότε, ολόκληρο το χωριό αντλάει - απ' άκρη σ' άκρη - από τα χαρούμενα άσματα των παιδιών, που επισκέπτονται όλα τα σπίτια και «τα λένε» κρατώντας μια πετσέτα στο χέρι, δεμένη στις τέσσερις γωνίες της. Σ' αυτή ρίχνουν οι νοικοκυραίοι χρήματα και κυρίως άλλα φιλοδωρήματα (γλυκίσματα, κάστανα, καρύδια, σύκα κ.λπ.).

Σε κάποια ελληνικά χωριά, κάθε Πρωτοχρονιά τα ανύπανκτα κορίτσια όλων των οικογενειών χύνουν στο παλιό νερό που έμεινε στα σταμιά και τα νεροκάνατα από την προηγούμενη νύχτα, που θεωρείται και η τελευταία του περασμένου χρόνου, και βγαίνουν στις βρύσες να τα γεμίσουν με φρέσκο νερό της πρώτης μέρας του Νέου Έτους. Δεν πηγαίνουν όμως στις βρύσες μόνο με τα άδεια δοχεία νερού, αλλά βέροντας να τις φιλέψουν παίρνουν μαζί τους διάφορα εορταστικά φαγητά (κουραμπιέδες, φονίκια, πασπαλάδες, μελομακάρωνα, αλλά και ξηρούς καρπούς - όπως φουντούκια, κάστανα κ.ά.). Αφού αφήσουν τα δώρα τους αυτά πλάι

λουθα: «Οι μεγάλες γιορτές, οι μεγάλες ώρες κατά τον λαό, έχουν τη δύναμη να βοηθήσουν τους ανθρώπους να γνωρίσουν τι θα συμβεί στο μέλλον. Η φωτιά και η συγκέντρωση όλης της οικογένειας γύρω της αυτές τις μέρες προσφέρονται για μαντείες και οιωνοσκοπίες. Τι ακριβώς κάθουν; Παίρνουν κόκκους σπαριού (ή χλωρά φύλλα ελιάς ή καρυδιάς) και τα ρίχνουν στη φωτιά. Από το πήδημα των κόκκων ή τον τρόπο απανθράκωσης των φύλων συμπεραίνουν εάν ένα άτομο θα ζήσει ή θα ξενητεψει.

Στις παράλιες περιοχές, τα έθιμα αυτών των εορτών συνήθίζουν να κατεβαίνουν οι κάτοικοι στην παραλία, να μαζεύουν πετραδάκια και άμμο και έπειτα να τα σκορπίζουν στο σπίτι. Έτσι πιστεύουν ότι εξασφαλίζεται αφθονία και ευτυχία.

ΣΕ ΚΑΠΟΙΑ ελληνικά χωριά, στην παραμονή της Πρωτοχρονιάς, όταν πια βραδιάσει, οι νοικοκυραίοι τοποθετούν στο τζάκι τους κούτσουρα, ξύλα χοντρά και μεγάλα. Τα ξύλα αυτά εκπροσωπούν τον αντρούνο του σπιτιού, τον άντρα και τη σύζυγό του, και γι' αυτό τους χαρίζουν τα ονόματά τους. Κι έχει καθιερωθεί, το κούτσουρο που προέρχεται από πλάτανο, από έλατο και πεύκο να συμβολίζουν τον άντρα στη φωτιά της Πρωτοχρονιάς, ενώ η βελανιδιά, η καστανιά, η οξιά, η κερασιά, η ελιά και άλλα «θηλυ-